

Foireann na Minna. Sraith chomórtas sa Ghairmscoil. An bhfuil a fhios agat cén bhliain?

Sean Scoil an Chnoic. An aithníonn tú iad?

'geala'. Seo sampla amháin den chóras dlí atá i bhfeidhm san Afraic Theas — dlithe atá an-éifeachtach chun na ciníocha éagsúla a choinneáil deighilte ó chéile. Ní fheictear na ciníocha ag meascadh le chéile mórán agus chuirte an-suim ionamsa nuair a bhínn amuigh ar an tsráid leis na buachaillí a bhí faoi mo chúram. Bhíodh orainn taisteal ar bhusanna a bhí leagtha amach do na ciníocha daite mar ní raibh cead ag na gasúir taisteal ar bhusanna na ndaoine geala.

Is aoibhinn go deo na radhairc áille atá le feiceáil mór-thimpeall na tíre agus tá an tír an-saibhir in acmhainní nádúrtha freisin. Is tubaisteach an ní é go bhfuil tír chomh hálainn millte ag polasaithe na cinédheighilte atá i réim inti. Déantar an-éagóir go deo ar dhaoine de bharr na bpolasaithe seo. Tá méadú mór tagtha ar an bhforéigean polaitíochta le blianta beaga anuas go háirithe ó cuireadh an staid éigeandála i bhfeidhm. Is cosúil go leanfaidh an chíríib ar aghaidh go gcuirfear críoch leis an gcóras mídhleathach, mídhaoimneach seo. Tá súil agam go dtreoróidh Dia muintir na hAfraice Theas chun síochán, cothrom na féinne, saoirse, agus cearta sibhialta a bhaint amach.

NEANTÓGA

Seoladh mac
ar aonach lá
'Cé gur dubhradh
leis giorrán
a cheannach
d'fhill abhaile
le stail.

Ceanglaíodh
an t-ainmhí bocht
le stumpa crainn
bailíodh
neantóga géar
is cromadh
ar chuimilt
a bhoilg
anuas soir agus siar.

Fágadh an capall
ar deire

ina ghiorrán
céasta fiáin
Is díoladh
thur baile amach
le gamall
gan fios ná ciall,
Céad faraoir a dhuine
nach féidir neantóg
a thabhairt don saol.

Ruaidhrí Ó Tuathail

TULACH A' LEATHAIR

Dúbhradh go mba shoiléar iad
ar Thulach A' Leathair ag rince
Thart ar thine mór cnámha
A facthas ón mbaile thíos.

Ghread chuile dhuine abhaile
Is cuireadh na gasúir a luí
Craitheadh díneach go fial
'Is cromadh ar phaidir na hoíche.

Níor chualathas ariamh a leithéid de cheol
Ag teacht ó úirlisí sidhe
Níor mhair ariamh an duine a thuig
An mangarae canadh is caoi.

Amach píosa fada sa ló
Shnág an slua leo suas
Is an áit ba chóir bheith dóite
Ní raibh ann ach féar glas is drúcht.

Nach ait gur mhair a gcuimhne
Nuair nár tuigeadh fonn nó port
Nuair nach feasach dúinn a n-ainm
Dream gan anam ná corp.

An dream a chonaic an oíche úd,
Is minic i ndearmad iad faraoir
Ach slua an cheoil 's an rince
Beo beithíoch sna scéalta sidhe.

Ruaidhrí Ó Tuathail

ILCHRUTHACH

Is corr éisc mé
in uisce liath
tráthnóna
ar aon chos
róite.
Ullamh le himeacht
trom-eití
spéir, uisce,
féar fuar dóite
crua-chleití.
Ilchruthach
deacair machnaimh
ar nós splainc solais
séadán tharm
cuilithín
anois ann
imithe ar ball

ÁTH LUAIN

Nuair a fheicim plásóg féir
Ina global ag páipéar
Bruscar-lán, boscaí stáin
Plaistic bán ar dhroim chanáil.
Agus smaoiním siar seal
Ar an sliabh faoi ghiobal
Pléascann fearg gan smacht,
A dhream a mhill a áilleacht.

Brian Ó Baoill

COINNEAL

Siúd thall sa bhfuinneog í
A cuid gruaige trí thine,
Is lochrann solais ina timpeall
i lár na hoíche dorchá.

Ag teannadh dom níos gaire di,
Mo shrón in aghaidh na fuinneog,
Scuabtar chun siúil an dorchadas,
is nochtaítear dom an rún.

Coinneal chéireach ba bhunúdar leis.
A buacais faoi bharr lasrach,
Rillíní céire ag sileadh ar a cóta bán.

Anois tá sí ina cnap,
Ar shile na fuinneog,
Deora móra brónacha 'silte lena taobh,
Níl ina comhlúadar ach an coinneoir práis.

Seamus Ó hEidhin, (Bliain 1)

GRÁ

Mo dhíomú dhuit a Aireagáin Nua pleastaigh
Nach ndúnann do chlab ariamh
Le do tic-tac ghránna strambanach
A rud leadránach . . .
Ar aghaidh leat go tuathalach
Is mullach do chinn fút.
T'án ghráin shaolach agam ort,
Is tú is cúis le m'éirí ar maidin . . .
Is tú a ghríosaigh cogadh cathardha
Is ainrial i'm chroí.
Athru meoin is casadh intinne
Géill!! . . . nó tá do chnaipe déanta
Go maithe Dia dhom é, is do mo leithéid
Ní mé atá ann níos mó
ach íomhá ghruama, casta de mo phearsantacht.

Rónán Ó hEidhin (Ard Teist 1)

OÍCHE SHAMHNA

Oíche Shamhna na dtaibhsí,
Oíche Shamhna na gcleas,
Cluichí, féasta agus sceidíní,
Sceilp agus greann.

Nach deas mar a théann páistí,
Ó dhoras go doras ag tnúth
Le milseáin, úll nó cnónna,
Nó le 50p nó níos lú.

Spórt mór ag an líon tí
Nuair a ghearrann Mamaí an braic,
Is nuair a gheobhfann páiste an fáinne,
Is ansin a bhíonn an chraic.

Cailleach na scuabe bíonn cruagach,
Cuireann inti páistí suim,
Téann siad a' luí go luath,
Ar eagla go bhfaighfeadh ortha greim.

Pádraic Ó Donnchadha,
S.N. Cholm Cille,
An Tulach.

Aois: 7.

BRIONGLÓIDÍ

Oíche amháin bhí brionglóid ag Cáit,
Bhí sí in ann eitilt sa spéir,
Bhí sí ag eitilt ó áit go háit,
Ag féachaint síos orainn go léir.

D'eitil sí thar Muir Éireann,
Is thall chuig an Bhreatain Bheag,
Bhí na daoine go léir amuigh ann,
Ag breathnú ar an gcailín beag.

Go tobann cailleadh a sciathán,
Bhí eagla ar an gcailín beag,
Bhí sí ag dul i dtreo an locháin,
Ní bheadh ag titim ansin ró-bhog.

Thosaigh sí ag screadadh,
Rith an chlann go léir lena taobh,
Fuair sí amach go raibh sí ina leaba,
Ní raibh ann ach brionglóidí.

Muireann Nic Fheorais,
S.N. Cholm Cille,
An Tulach.

Aois: 12.

TÁ NA SAIGHDIÚIRÍ AG DUL ANONN

Tá na páipéir á saighneáil agus na saighdiúirí ag dul
anonn,
Tá dromadóirí aoibhinn aerach ag clainne
Gaedheal ag gabháil go Tír na Long,
Dá mbeadh agam, is duit a bhéarfainn céad is dá
mhíle bó,
Ar chúnntar thú bheith t'fhéirín liom go Contae
Mhaigh Eo.

Agus ag luigh dom san oíche gním osna a bhíonn
mór,
Ag éirigh dhom ar maidin sí mo pháidir ná deor,
Tá gruaig mo chinn ag titim dhíom agus ag imeacht
mar an gceó,
Is le cumha do dhiaidh a mhúirnín ní bheidh mé i
bhfad beo.

Nuair a éirím amach go huaigneach agus a
fhéachaim uaim ar an genoc úd thall,
Bím smaoineadh ar mo chúilín dualach a d'fhág an
chrúa-arrainn thrí mo lár,
Tá mo chroí istigh ina leaca ghual dubh is fear mo
thruaigh níl ach rí na ngrást,
Agus céibí cailín óg a bhéarfus uaim thú, go síntear
suas í gconradh chláir.

Tá a fhios ag Dia dílis gur iomaí smaoineamh cruá
deacrach
Ag dul trasna trí mo chroí istigh mar gheall ortsá le
fada,
Dhá mbeadh bliain ar fad san oíche, is leat ba
mhian í a chaithfidh,
Agus díomá na naomh dhuit má ghní tú mo
mhalairt.

Tá mo stocaí is mo bhróga strócaí liom síos,
Tá mo nua chulaith phósta mo bhrón ghéar le
sníomh,
Tá gíní i dteach an ósta orm is níor ól mé ariamh
pingin,
Ach mo léan a mhíle stóirín gan mé is tú óg seal
arís.

Díleacht bocht cráite mé, a fágadh faoi leath trom,
Agus dá mbeadh mo chlú táruigthe, cér chás dom
a bheith folamh,
Ach níl aon fhear in Éirinn a dhéanfadh éagóir ar
mo shamhail,
Nár dheacair dhó a leas a dhéanamh ná dhul in aon
chor do na flaithis.

AN SRUTHÁN

Tá Sruthán mar theorainn
In aice mo thí,
Ag sileadh le fánaidh
De ló is d'oích'.

Ag brath ar na séasúr
Bíonn sé ag at is ag trámh,
Ach leis an dá bhliain seo caite
Tá go síorraí thar maoil.

Tá monúr deas ciúin
Ag an uisce donn-bhuí,
Ag ritheacht ón bportach
Ón bhfraoch is ón gcíob.

Ar phlásóigín féar-ghlas
Ansiúd lena thaobh,
Is maith liom a bheith ag breathnú
Ar an ngrian ag dul faoi.

Is minic a smaoiním
Ansiúd is mé i mo shuí,
Gurbh úd é an ceol céanna
A chuala Sean-Mhaitias.

Tagann cuairteoir beag eile
I ndeireadh gach lae,
Go foighdeach ar leath-chois
Sin í an chorr-éisc.

'Sé an Sruthán seo an teorainn
Idir Casla agus Doire Né,
Tá síoraíocht ag baint
Le mo Shrutháin deas fhéin.

**Bairbre Nic Con Iomaire,
Scoil Cholm Cille,
Ros a' Mhíl.**

IN UAIGNEAS SLÉIBHE

le Máirtín Ó Curraidhín

In uaigneas sléibhe, is mé bheith im aonar
I mo shuí liom féin ar chúl na mbeanna
Gan neach beo bheith teacht im ghaobhar
Ach ceol na n-éan is iad go binn ag cantain.

B'fhearr liom féin é ná saibhreas céadtach
Ná i gcathair sna réigiúin i bhfad ó bhaile
Gan gleo ná scléip bheith ag teacht im thimpeall,
Ach machtnamh géar a'm ghá dhéanamh in
m'aighe.

Na locha glégeal faoi uisce gléglan
Ina suí le chéile leis an tsíoraíocht fhada,
Nach deas an radharc iad le éirí gréine
Na héin sna spéartha go moch ag cantain.

An fraoch go tiúbh ann ar thaobh an tsléibhe,
Na Beanna Beola annsiúd i m'amharc
An sionnach cliste mar is garda tréan é,
B'fhuil árus déanta aige i dtaobh na haille.

Tá an gírrfhiadh faiteach ann is é bocléimnigh,
'Sa chluas le héisteacht go géar a' faire
A' seachaint namhaid atá sa tóir go géar air
Mar sin é 'théathra ó thús gach ama.

B'fhearr liom cinnte in uaigneas sléibhe
Ná taisteal Éireann ar bhóthar 's ar bhealach,
Ná i mbailte móra an domhain fré chéile
Is gan de léargas a'm ach ceo 'gus deannach.

Tá an domhan seo iontuigthe i ndeire an chéid seo,
Tá na spéartha annsiúd lán le scamail,
Ach de réir ráiteas na n-údar leigheannta,
Gur cogadh tréan atá ann a' bagairt.

Tá na náisiúin, san domhan fré chéile,
A' bascadh 'chéile gan tru' ná taise
Nach olc é an duine, an té smaoiníodh géar air
'Gus Eaglais Dé ann a' treorú an bhealaigh.

Na Ríoghachtaí móra le cumhachtaí tréana,
Le torann 's séideadh ó oíche go maidin
Na náisiúin daoine ag 'ul trí na chéile
Labhairt in éinfheacht i bhfuaim gach teangan.

B'fhearr liom cinnte bheith in uaigneas sléibhe
Ná i dtíortha éagsúil i bhfad ó bhaile
I bhfad ó mo mhuintir is ó na teaghlaigh Ghaelach
Is mo chairde fhéin a bhí ar scoil liom tamall.

An cineál saoil sin, mar b'ait liom fhéin é,
Ó chuadhas in éifeacht ó bheith im leanbh
Sé an cineál saoil sin a bheinnse 'éileamh,
Ná gluaisteáin is traein atá go síor a' taisteal.

Sin é chugaí' é anois fios mo thréathra,
An cineál saoil sin mar atá mé 'aithris
Ach b'ait liom deoch a bheith a'm in aimsir féile
I measc cáirde séanmhar i dteach an leanna.

An Aithníonn Tú Iad?

*Níor iompair siad doicheall ná leisce.
Níor éiligh siad cúnamh ón Stát
Mhair siad go bródúil 'is go suaimhneach
Bhí cothú in allas a gcnámh. (J.S. 4-3-87)*

*Is iomaí fear léannta a shuígh síos ann,
Is a d'foghlaím ón gcomhluadar slí,
Chun aoibhneas a bhaint as rud simplí,
Mar gur saibhreas é sláinte agus saol.*

(J.S. 4-3-87)

*Tógadh an pictiúr ag cró Mhaitiú, ar an gCnocán
Glas i 1945.*

*Chun tosaigh: Tom Sheámuis Uí Chadhain,
Máirtín Beag Ó Cadhain, Máirín Mháirtín Ned
Mháire, Maitiú Sheáin Gabha.
Ar cúl: Máire Learaí Ned Pheadair, Taimín
Thomáis, Baba Sheáin Uí Chadhain.*

AN BÁRDAL

le Cóil Larry

Anois teacht don Nollaig nach mise atá cráite
Ó marbhuigheadh mo bhárdal tá cnoc ar mo chroí,
Tháinig an chailleach mar chuaifeach lá Márta,
Nó gur chuir sí an sean charr úd trasna ar a druim.

Tá mé dhá chaoine agus beidh go lá an bhráitheach
Mar aireoidhar san Márta nuair a bhéas na h-álta
ag dul síos,
Níor fhacas aon ghlogar ariamh i ndiaidh an
bhárdail
Is diabhal sean bhean san áit nach mbíodh ag
trácht ar a bhreed.

Dhá bhliain go leith go díreach a bhí an bárdal
Ní fhéadfainn ar pháipéar a bhreághacht a chuir
síos,
Bhí an culaith ba deise is í chomh gléinneach le
scathán air
Bhíodh a cheann crochta in áirde chomh mórdha le
Rí.

Chruinnigh na comharsannaí ag caoine mo
bhárdail
Iad ag damáil ar an gcarr is ar an tsean chailleach
bhuí,
Dúirt sean Bhríd bharr an bhaile nuair a bhí ag
déanamh ar an mbárdal
Gur chuir sí a cois síos go clár agus gur árdaigh sí
speed.

Mo dhiomú don chailleach is nár fheice Dia ina
gheárd í
Nuair a chonaic sí an bárdal nár laghdaigh sí an
speed,
Tá mise bánaí mar gheall ar an slaughter
Nuair a thioctas an mártá ní bheidh ubh le cur síos.

Beidh faobach ar lachain ag tóraíocht an bhárdail
Na línte dhá mbreith agus gan ceann le cur síos,
Ag imeacht ag sumáil is iad ag sgreadach go cráite
Beidh siad gan clann gan máta gan spraoi.

San Earrach seo caite tháinig bean ón Department
Ag ceannacht an bhárdail le go bhfuigheadh siad
an breed,

Thairig sí leath chéad ar aon séasúr amháin dom
Ach ní scarainn an lá sin leis dhá bhfuighinn céad
giní buí.

D'imigh sí diombhuch agus gan í leath sásta,
Nuair nach ndíolfainn an bárdal bhí cnoc ar a croí,
Bheadh aige an Record i leabhair mhór na n-álta
Is ainm go hálainn scríoba i leitreachaí buí.

An rud a b'iontaí faoin mbárdal níor chlis ceann
amháin uaidh
Nuair a bhíodh an aimsir seo slánaí nach iad a
bhíodh binn,
Níor tháinig ubh as tóin lacha dár shíolruigh ón
mbárdal
Nach mbíodh cúpla ins gach ceann díobh agus
sgaití trí cinn.

I gcónaí san Earrach bhíodh an garraí seo lán agam
Le gach cineál lachain anoir is aniar,
Dhá mbeadh sin is oiread eile ag teacht go dtí an
bárdal
Ní raibh badar na ngrást air i mbeadh ann díobh a
riar.

Deich sgilleacha an Hire a bhíodh agamsa ar an
mbárdal
Cé go bhféadfainn é árdú dhá mba liomsa ba
mhian,
Ach le imeacht níos saoire bheadh "demand" i
bhfad níos fearr air,
Is le sean mhná na h-áite níor mhaith leat a bheith
dian.

Nuair a chastaí na lachain isteach ag an mbárdal
Thosaíodh sé ag grágáil agus theigheadh sé ina
ndiaidh,
Thart timpeall an gharraí le fonn éirí anáirde
Ach nuair a choisfinnse an fás leis stopadh an fiach.

Níl maith dom bheith ag caint níos mó anois faoin
mbárdal
Ach aireófar san áit é is tá an-chaitheamh ina
dhiaidh,
Ach cuireadh i dtalamh é is caoineadh go hárđ é,
Agus fágfadh mo dhiomú ag an tsean chailleach
liath.

Céad Fáilte!

Gemma Ní Chonchubhair, Teach Mór
Pádraig Pól Ó Loideáin, Coill Rua
Ciarán Ó Dúbháin, Coill Rua.
Brid Ní Chualáin, Saile Thúna.
Emer Ní Laoire, Coill Rua.
Máire Áine Ní Chonaire, Cor na Rón Lár.
Aodán Ó Fionnagáin, Teach Mór.
Síle Máire Ní Thuathail, Coill Rua.
Niall Mac Diarmada, Lochán Beag.
Cathal Ó Conghaile, An Cnoc.
Pól Seán Ó Loideáin, Saile Thúna.
Aoife Ní Fhainnín, Cré Dhubh.
Ailbhe Ní Ghiolla Bhríde, Lochán Beag.
Aisling Ní Thuairisc, Lochán Beag.
Labhrás Ó Loideáin, Saile Thúna.
Colm Ó Cualáin, Coill Rua.
Liam Ó Domhnalláin, An Cnoc.
Sharon Ní Chonghaile, Bothúna.
Tomás Ó Cualáin, Bóthar Buí.
Tomás Ó Conaire, Lochán Beag.
Louise Ní Ghríofa, Cor na Rón.
Seanán Ó Conghaile, Púirín.
Seán Ó Coisdealbha, Coill Rua Thiar.
Stiofán Ó Conghaile, Cré Dhubh.
Sorcha Ní Ráighne, Coill Rua.
Gearóid Ó Máille, Aille.
Nicola Ní Churraoin, Cnocán Glas.
Martina Ní Thuathail, Aille.
Leona Ní Chéidigh, Aille.
Diarmuid Ó Conchúir, Cnocán Glas.
Sharon Ní Chearra, Saile Thúna.
Antoine Ó Conghaile, Bothúna.
Rita Ní Loingsigh, Cor na Rón.
Éanna Ó Conghaile, Aille.
Siobhán Ní Mhaoláin, Coill Rua.
Dónall Ó Ráighne, Coill Rua Thiar.
Franc Denvir, Aille.
Caoimhín Ó Neachtain, Aille.
Seosamh Ó hIarnáin, Saile Thúna.
Máire Treasa Ní Dhubhghaill, Coill Rua.
Féilim Mac an Iomaire, Bóthar Buí.
Pól Ó Foighil, An Cnoc.
Cathal Mac Donncha, Aille.

Clíodhna De Paor, Lochán Beag.
Síle Ní Scanláin, Teach Mór.
Áine M. Ní Chonghaile, Cathair.
Damien Mac Diarmada, Lochán Beag.
Caroline Ní Dhonncha, Cor na Rón.
Emer Ní Ghríofa, Cor na Rón Lár.
Elaine Ní Chadhain, Púirín.
Diarmuid Ó Tuairisc, Lochán Beag.
Sharon Ní Chonaire, Cor na Rón.
Ciarán Seoighe, Aille.
Maria Ní Bheolláin, Seanamhóinín.
Eilís Ní Chonghaile, An Cnoc.
Eoghan Ó Coisdealbha, Aille.
Gearóid Ó Fatharta, Aille.
Noel Mac Donncha, Cré Dhubh.
Gráinne Ní Ghriallais, Cré Dhubh.
Jacqueline Ní Lochlainn, Seanaghurraín.
Máirtín Mac Giolla Chlaoin, Cor na Rón.
Máire Eibhlín Ní Chéidigh, Aille.
Pádraig agus Seán Mac Giolla Bhríde, Lochán
Beag.
Sinéad Ní Fhatharta, Aille.
Caitríona Breathnach, Cathair.
Éamonn Ó Máirtín, Cnocán Glas.
Seosamh Ó Conaire, Lochán Beag.
Séamus Ó Curraoin, Cnocán Glas.
Máire Caitríona Ní Churraoin, Coill Rua Thoir.
Méadhbh Ní Fhoighil, An Cnoc.
Bairbre Ní Churraoin, Cnocán Glas.
Eamonn Ó Céide, Saile Thúna.
Aoife Ní Chorrduibh, Lochán Beag.
Sinéad Ní Thuairisc, Lochán Beag.
Siobhán Ní Thuairisc, Lochán Beag.
Síofra Ní Thuairisc, Lochán Beag.
Máirtín Ó Neachtain, Púirín.
Gearóid Ó Tuathail, Aille.
Seán Ó Ceannabháin, Púirín.
Séamus Ó Coincheanainn, Saile Thúna.
Treasa Ní Chonaire, Cor na Rón Lár.
Tomás Ó Conghaile, Cré Dhubh.
Ciarán Ó Conghaile, An Cnoc.
Aoife Ní Neachtain, Seanamhóinín.